

ERMENİSTAN DIŞ POLİTİKASINDAKİ EKSEN KAYMASI, SINIR ANLAŞMAZLIKLARI VE BATI'NIN BÖLGEYE DÖNÜŞÜ

Tutku DİLAVER

Analist

Analiz No : 2022 / 22

06.10.2022

Geçtiğimiz ay Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki tansiyon tekrar yükselmiş ve karşılıklı çatışmalar yaşanmıştı. Bu kez çatışmaların odaklandığı yerler Karabağ'dan ziyade Laçın, Kelbecer, Zengilan ve Daşkesen sınır bölgeleriydi. 3 gün süren çatışmalar sonrasında ise ateşkes sağlandı ve çatışmalar durdu. Ancak bu son çatışmalar 2020 sonrası bölgedeki denklemin dışına itilen AGİT Minsk grubunun eş başkanlarından ABD ve Fransanın desteği ile Ermenistanın çabaları neticesinde uluslararası alanda fazlasıyla ses getirdi.

Bilindiği gibi, 2020 yılında Ermenistanın Karabağdaki işgalinin sonlandırılması sonrası iki ülke arasında kalıcı bir barış anlaşması imzalanması sürecine girilmişti. Bu çerçevede sınırların belirlenmesi sorunu girerek daha önemli bir gündem maddesi olarak ortaya çıkmıştı. Sovyetler Birliğinin yıkılmasını takiben Karabağ ve etrafındaki 7 rayon Ermenistan tarafından işgal edildiğinden, her ne kadar Azerbaycan Sovyetlenden kalan sınırlar Azerbaycan Cumhuriyetinin yeni sınırlarını teşkil etse de iki ülke arasında tam bir sınır rejimi hiç kurulamamıştı. 2020 Karabağ savaşı sonrasında işgal edilen toprakların Azerbaycan kontrolüne geri dönmesiyle birlikte Azerbaycan kendi sınırlarını garanti altına alacak şekilde sınır işaretleme için çalışmalarını başlattı ancak bu durum iki ülke arasında küçük çaplı gerilimlere neden oldu.^[1] Bu çerçevede 26 Kasım 2021de Rusyanın öncülüğünde iki ülke arasındaki sınırın tespiti için çalışmalar yapılması kararlaştırıldı. Ancak aynı yılın sonuna doğru kurulması kararlaştırılan sınır komisyonunun oluşturulamadığı görüldü. Kısa bir süre sonra Rusyanın Ukraynaya saldırmasıyla birlikte dikkatinin Kafkaslar bölgesi üzerinden çekilmesi sınır çalışmalarının kaderini de yakından etkiledi.

2021 sonu 2022 başı itibariyle iki ülke arasındaki sınır belirlenmesi çalışmalarında AB bir aktör olarak daha fazla ön plana çıkmaya başladı. Avrupa Devlet ve Hükûmet Başkanları Konseyi başkanı Charles Michel, Azerbaycan Devlet Başkanı İlham Aliyev ve Ermenistan Başbakanı Nikol Pashinyan arasında Brükselde gerçekleştirilen görüşmede Ermenistan ve Azerbaycan arasında ortak bir sınır belirleme komisyonu kurulması konusunda bir kez

daha mutabakata varıldığı vurgulandı.[2] Ancak sınır belirleme komisyonu konusunda bir adım atılmayınca Mart ayında Azerbaycan Ermenistana karşılıklı toprak bütünlüğünün tanınması ve sınırların kabulü ilkelerini de içeren 5 maddelik bir teklif gönderdi.[3] Ermenistan bu prensipleri kabul ettiğini AB Konsey Başkanı Michelin huzurunda kabul ettiğini açıkladıktan sonra, komisyon çalışmalarının ikinci Brüksel toplantısını takiben başladı. 24 Mayıs'ta iki ülke heyetleri arasında bir görüşme gerçekleştirildi ancak görüşme sonrası somut bir çıktı elde edilemedi.[4]

Ermenistan kamuoyu açısından Karabağdaki yenilgi dahi kolayca kabul edilemeyecekken sınırların belirlenmesi, Karabağın tamamen kaybedildiği gerçeğinin kabul edilmesi anlamına geliyordu.[5] Bu nedenle bir ileri bir geri yürütülen görüşmeler zaman zaman sınırdaki gerginliklere dönüştü. Son olarak Ağustos ayında Brüksel'de AB-Azerbaycan ve Ermenistan liderleri arasında yapılan görüşmede sınır komisyonu kurulması için somut adımlar atılmaya başlanacağına dair açıklaması yapılmıştı. Ancak 12-14 Eylül'de iki ülke arasındaki sınır hattının bazı bölgelerinde 3 ila 5 km'lik bir derinlikte karşılıklı yoğun kayıpların yaşandığı çatışmalar patlak verdi.

Azerbaycanın sınır konusundaki kararlı tavrının nedenini anlamak elbette zor değil. 30 yıl süren işgalin ardından kurtardığı bölgelerde bir an önce güvenliği tesis etmek istediği rahatlıkla anlaşılabilir. Ermenistanın bu süreçte Azerbaycanın ısrarlı tekliflerine cevap vermeyi geciktirmesi, sorunu farklı farklı mecralara taşıyarak gündeme getirmesi ise 2020 sonrası kayıplarını telafi etme çabasından ileri geliyor gibi görünüyor. Öte yandan özellikle Ermenistanda Rusyaya azalan güven ve uluslararası konjonktürde meydana gelen değişimler hem Ermenistan için hem Batı için farklı fırsat kapılarının aralanmasını sağlamışa benziyor.

Bilindiği üzere Ermenistan ekonomik, askeri ve sosyolojik açıdan Rusyaya önemli ölçüde bağımlı ve bağlı bir ülke konumunda. Ayrıca Rusya ile Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü (KGAÖ) çerçevesinde müttefik. Özellikle 2020 sonrasında yaşananlar, bu bağların daha da güçleneceği şeklinde yorumlanıyordu. Ancak ABD ve Fransa gibi ülkeleri Ermenistandan uzaklaştırdığını düşünen Rusyanın Ukraynada savaşa girişmesi Kafkasyadaki gücünde birtakım zafiyetlere de yol açan bir gelişme oldu.

Nitekim Rusya ile Batı arasındaki ilişkilerin gerginleşmesini takiben gelişen süreçte Ermenistanın ABD-AB ve Fransa ile yakınlaşmayı sürdürdüğü görüldü. Örneğin yukarıda da bahsedildiği gibi AB, Minsk grubunun işlerliğini kaybetmesini takiben yeni bir aktör olarak Rusyayı dengeleyici bir rolle sürece dahil olmaya başladı. Minsk grubunun eşbaşkanlarından Fransa da bölgede sahip olduğu etkinliği elden bırakmayarak Ermenistanla ilişkilerini tarafsız eşbaşkan seviyesinden destekçilik seviyesine ilerletti. İki ülke arasında 2021 yılı sonunda ekonomik işbirliği hakkında yol haritasına karşılıklı imzalar atıldı.[6] Ardından Haziran ayında ikili bir savunma işbirliği anlaşması imzalandı.[7] Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki çatışmalarda Fransa adeta Ermenistanın uluslararası alandaki sesi olarak rolünü oynadı. Hatta Eylül ayındaki çatışmalardan sonra konuyu BM Güvenlik Konseyine taşıyacağına dair dikkat çeken bir çıkışta bulundu.[8] Bir diğer eşbaşkan ABD de bölgede varlığını artıracığına dair sinyalleri uzun süredir veriyordu. Mayıs ayında Ermenistan için ülke stratejisi yayınlayan ABD, bu belgede Rusyanın Ukraynayı işgali ardından Ermenistanın Rusya etkisinden kurtarılabilmesi

hedefine yönelik olarak Ermenistanla kurulacak ilişkilerin genel hatlarını ortaya koymuştu. Bu çerçevede USAID[9] aracılığıyla Ermenistanın altyapısının yenilenmesine yardımcı olmak, enerji alanında Rusyaya bağımlılığını azaltacak girişimlerde bulunmak gibi birtakım adımlar atılması öngörülüyordu. Nitekim, iki ülke arasında imzalanan nükleer enerji işbirliği anlaşması da bu hedeflerle uyumlu olarak yapıldı.[10] Eylül ayındaki çatışmaları takiben ABD Temsilciler Meclisi Başkanı ve protokolün 3 numarası Nancy Pelosinin Ermenistan ziyareti de ABDnin bölgedeki varlığıyla ilgili duruşunu da güçlü bir şekilde ortaya koydu. Pelosi, Fransa lideri gibi Ermenistana Azerbaycan karşısında tam destek verdiklerini dile getirmekten çekinmedi.

Tüm bu gelişmeler ABD, Fransa ve AB aracılığıyla Batının Rusyayı çevreleme politikasının bir parçası olarak değerlendirilebilir. Minsk gurubu ile denklem dışına itilmiş gibi görünen ve süreci Rusyaya kaptıran Batı Ukrayna savaşının ardından ortaya çıkan ve Karabağ haricinde başlı başına bir sorun olan ilk krizde AB aracılığıyla tekrar müzakere masasındaki yerini almış görünüyor. Öte yandan ABD ve Fransa daha önce üstlendikleri rolden farklı olarak Ermenistanın Rusya ile doğrudan bağlarına yönelik projeksiyonlarda bulunacak gibi görünüyor.

Böyle bir konjonktürde Ermenistanın Azerbaycan ile barış anlaşmasını öteleyebildiği kadar ötelemek istediği anlaşılıyor. Karabağı işgal ettiği yıllarda Rusyanın desteğine dayanan Ermenistan bu kez Batının desteğinin alarak kazanımlar elde etmeye çalışıyor gibi görünüyor. KGAÖnün bir üyesi olan, NATOnun en doğu kanadında Rus askeri üssüne sahiplik yapan, İrana sınır komşusu bir ülkeyi kazanmak adına Ermenistana destek verileceği düşünülüyor gibi görünüyor. Bu nedenle sınırdaki meydana gelen çatışmalara dair kamuoylarında Ermenistanın tıpkı Ukrayna gibi saldırıya uğrayan millet olduğu imajı yaratılmaya çalışıyor. Taban tabana zıt örnekler olmasına rağmen Ermenistan Savunma bakanlığını açıklamaları giyimi ve konuşma tarzı Zelenski hükümeti yetkililerine oldukça benzeyen bir görevli tarafından yapılıyor. Bu küçük örnekle dahi Batı kamuoylarında mağdur olan tarafın Ermenistan olduğu algısı desteklenmeye çalışılıyor gibi görünüyor. Öte yandan barışçıl ve batılı algısına Rusya ile müttefikliği nedeniyle gölge düşeceğini düşünen Ermenistan, dış politikasındaki en önemli kırılmalardan birine işaret edecek şekilde KGAÖden çıkılabileceğine dair sinyaller gönderiyor. Keza Başbakan Paşinyan BM toplantısı dönüşü KGAÖden Ermenistanın çekilmesinin düşünüldüğüne dair görüşlerini dile de getirdi.[11] Hatta Ermenistan Savunma Bakanlığı yetkilileri NATO Askeri Eğitim Geliştirme Programı çerçevesinde, Ermeni komutanların eğitilmesi amaçlı olarak ABDde eğitim veren kurumları da ziyaret ettiler.[12] Bu gibi gelişmeler, Ermenistan dış politikasının eksen kaymasına dair ciddi emareler olduğuna işaret ediyor. Ermeni kamuoyunda Karabağ ve sınır çatışmaları sonrası Ermenistanın KGAÖ ve Rusya tarafından terk edildiği algısı giderek yaygınlaşmış durumda. En son çatışmada KGAÖye yapılan başvuruya örgütün haklı olarak önce sınırın belirlenmesi gerektiği ardından bir sınır ihlalden bahsedilebileceğine dair verilen cevap, Ermeni kamuoyu ve yönetimi tarafından tamamen farklı yorumlanıyor.

Ermenistanın Rusya ile bağlarını bir anda kopartması kısa vadede gerçekleşecek bir gelişme olmamakla birlikte, 31 yıllık bağımsızlık sürecinde Ermenistan Rusyaya en uzak noktada duruyor gibi görünüyor. Rusyanın Ukraynada giriştiği savaş Batı ve Ermenistan

açısından farklı fırsat kapıları açmış gibi görünse de Güney Kafkasyada barışın tesisi için fırsat penceresinin giderek daraldığı söylenebilir.

[1] AB'den Ermenistan ve Azerbaycan'a çağrı, Gazete Duvar, 17 Kasım 2021, <https://www.gazeteduvar.com.tr/abden-ermenistan-ve-azerbaycana-cagri-haber-1542253>.

[2] AB son noktayı koydu: Azerbaycan-Ermenistan sınırı yeniden çizilecek, TGRT, 15 Aralık 2021, <https://www.tgrthaber.com.tr/dunya/azerbaycan-ermenistan-siniri-yeniden-cizilecek-2805335>.

[3] Nazlı Yüzbaşıoğlu, Azerbaycan, ilişkilerin normalleşmesi için Ermenistan'a 5 maddelik yeni teklif sundu, Anadolu Ajansı, 11 Mart 2022, <https://www.aa.com.tr/tr/azerbaycan-cephe-hatti/azerbaycan-iliskilerin-normallesmesi-icin-ermenistana-5-maddelik-yeni-teklif-sundu/2532454>.

[4] Ruslan Rehimov, Azerbaycan ve Ermenistan sınır komisyonları ilk toplantılarını yaptı, Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/azerbaycan-ve-ermenistan-sinir-komisyonlari-ilk-toplantilarini-yapti/2596692>.

[5] Robert Kocharyan: Delimitation will leave no other choice, Hyetert, 8 Kasım 2021, <https://hyetert.org/2021/11/08/robert-kocharyan-delimitation-will-leave-no-other-choice/>.

[6] https://www.mfa.am/en/press-releases/2021/12/09/am_fr_co/11231

[7] Armenia, France discuss cooperation in defense field, Public Radio of Armenia, 14 June 2022, <https://www.armenpress.am/eng/news/1085892.html>.

[8] France to raise Armenia-Azerbaijan conflict at UN Security Council, RFI, <https://www.rfi.fr/en/international/20220914-france-to-raise-armenia-azerbaijan-conflict-at-un-security-council>.

[9] USAID programının başında bulunan Samantha Power ABDdeki Ermeni lobileriyle yakınlığıyla bilinmektedir. A Problem from Hell: America and the Age of Genocide başlıklı kitabında soykırım iddialarıyla ilgili asılsız bilgilere yer vermektedir.

[10] Armenia, US relaunch strategic dialogue, sign civil nuclear cooperation agreement, Civilnet, 3 Mayıs 2022, <https://www.civilnet.am/en/news/660352/armenia-us-relaunch-strategic-dialogue-sign-civil-nuclear-cooperation-agreement/>

[11] CSTO may withdraw from Armenia, according to PM Pashinyan, The new voice of

Ukraine, 1 October 2022, <https://english.nv.ua/nation/csto-may-withdraw-from-armenia-according-to-pashinyan-50273873.html>.

[12] Savunma Bakanlığı yetkilileri, NATO Askeri Eğitimi Geliştirme Program çerçevesinde ABD eğitim kurumlarını ziyaret etti, ArmenPress, 3 Ekim 2022, <https://www.armenpress.am/tur/news/1093951.html>.

Yazar Hakkında :

Tutku Dilaver, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler bölümünden 2015 yılında mezun olmuştur. 2020 yılında Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalına bağlı Kafkasya Çalışmaları Programında tezli yüksek lisansını tamamlamıştır. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde doktora çalışmalarına devam etmektedir.

2017 Ağustos ayında Avrasya İncelemeleri Merkezinde (AVİM) başladığı 6 aylık uygulamalı eğitim programını tamamlamış, Misafir Araştırmacı olarak AVİM □ katılmıştır. 2019-2023 yılları arasında AVİM'de Analist olarak çalışmıştır.

Atıfta bulunmak için: DİLAVER, Tutku. 2026. "ERMENİSTAN DIŞ POLİTİKASINDAKİ EKSEN KAYMASI, SINIR ANLAŞMAZLIKLARI VE BATI'NIN BÖLGEYE DÖNÜŞÜ." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Analiz No.2022 / 22. Ekim 06. Erişim Temmuz 03, 2026. <https://avim.org.tr/tr/Analiz/ERMENISTAN-DIS-POLITIKASINDAKI-EKSEN-KAYMASI-SINIR-ANLASMALIKLARI-VE-BATI-NIN-BOLGEYE-DONUSU>

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE

Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax:** +90 (312) 438 50 26

@avimorgtr

<https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi>

E-Posta: info@avim.org.tr

<http://avim.org.tr>

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır